

Kulturhistorisk rapport

SBM1770 Fregerslev III

Hørning (Sønder) sogn, Hjlemslev herred, tidl. Skanderborg amt. Sted nr. 16.02.05. Sb.nr. 63.

Kampagne: 17-05-2021 KUAS nr. 21/04103

Kulturhistorisk rapport for den systematiske udgravning af en urnegrav fra jernalderen samt tre huse af Trelleborg-type fra yngre vikingetid. Undersøgelsen blev foretaget i maj/juni 2021 af Museum Skanderborg med Merethe Schifter Bagge som daglig leder.

Indhold

Abstract.....	3
Undersøgelsens forhistorie.....	4
Administrative data.....	5
Topografi, terræn og undergrund.....	5
Målesystem.....	7
Øvrige data.....	7
Udgravningsmetode.....	7
Undersøgelsens resultater.....	8
Stenalder.....	9
Yngre romersk jernalder-germansk jernalder.....	9
Yngre germansk jernalder/ældre vikingetid.....	11
Yngre vikingetid.....	11
Samlet tolkning.....	13
Fremtidigt arbejde på stedet.....	15
Litteratur.....	15
Konstruktionsbeskrivelser.....	17
K1.....	17
K2.....	21
K3.....	26
K4.....	28

Abstract

Kampagne: 17-05-2021

Undersøgelse af knap 3000 m² med spor efter 234 anlæg, hvoraf hovedparten var stolpehuller der kunne knyttes til tre huse og en mulig hegnsstump. Derudover fremkom en urnegrav.

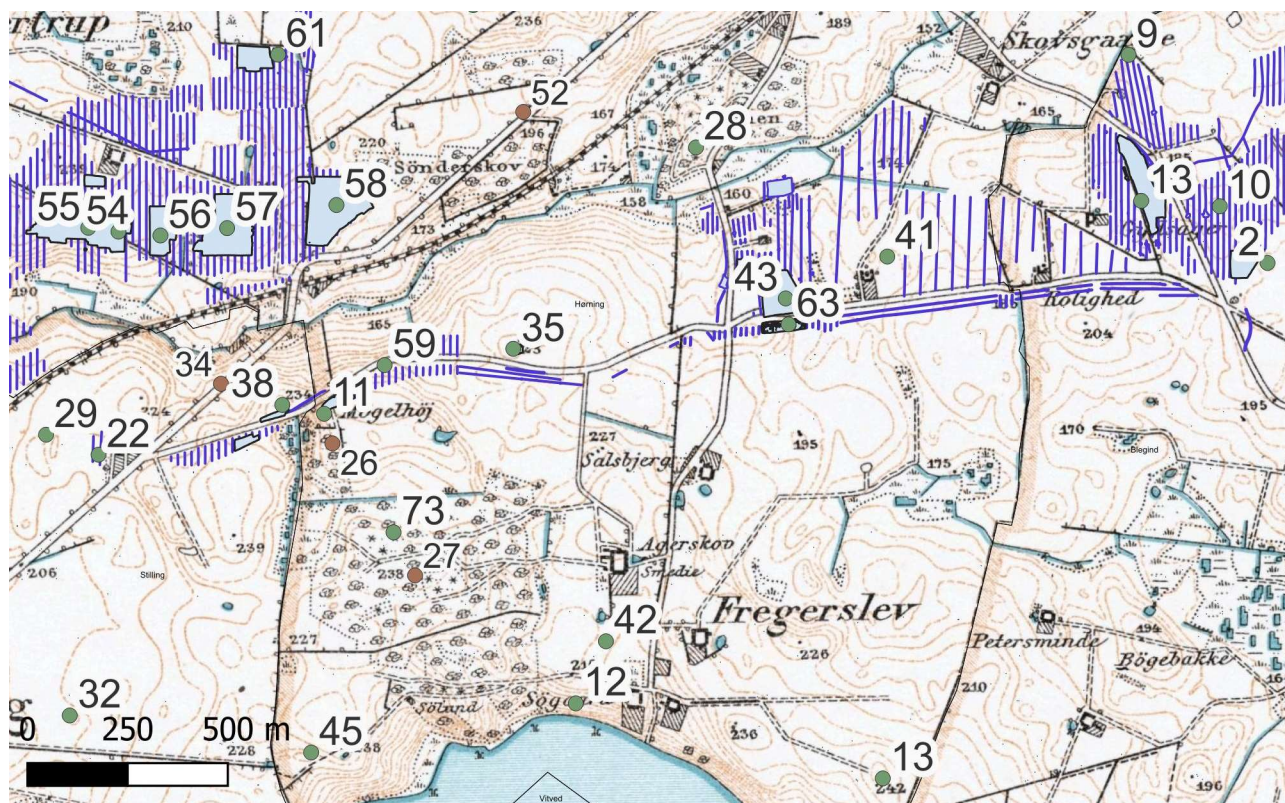
Husene er naturvidenskabeligt og typologisk dateret til sidste halvdel af det 10. årh. Urnegraven dateres typologisk til yngre jernalder. Der fremkom ganske få genstande; primært flintaffald, men også enkelte stykker keramik, herunder større dele af et halvkuglekar, samt en ravperle. Ravperlen blev fundet i urnen.

Figur 1: Udsigten fra jorddyngen i vest med det nyåbnede felt til højre, Herredsvejen i midten og mælkebøttegrunden på den modsatte side af vejen, som rummede vikingegravpladsen (SBM1366 Fregerslev II). Det er tydeligt at se hvordan man har gravet igennem den langstrakte bakkekold for at asfaltere og strømline vejen i nyere tid. Vejen er ellers gammel, og kan spores på de ældste kort. Desværre var det ikke muligt at afgøre i forundersøgelsen (SBM1694 Herredsvejen) om der var en ældre vej gemt under den asfalterede vej.

Undersøgelsens forhistorie

Den systematiske udgravning er baseret på en forundersøgelse (SBM1694 Herredsvejen I, etape II), som er foretaget i marts 2021 i forbindelse med udvidelse og opretning af den eksisterende Herredsvej. Der blev udpeget et areal på 3.336 m² til systematisk undersøgelse.

Figur 2: Oversigtskort over sb-numre i tre forskellige sogne (adskilt med tynd sort streg); fra venstre mod højre ses Stilling sogn (160209), Hørning sogn (160205) og Blegind sogn (160202). Forundersøgelseskampagner er angivet med blå streg og udgravede områder med lyseblåt felt. I Hørning sogn ses nærværende udgravning som sb. 63. Lige nord for ses vikingegravpladsen med ryttergraven, Fregerslev II, som sb. 43. Sb. 35 er den anden vikingegravplads, Fregerslev I. Sb. 41 dækker over et større område med udgravningerne SBM1003 Skovsgårde, med fund af stenalder, bronzealder og yngre jernalder. I Blegind sogn dækker sb. 13 over bebyggelse fra ca. 1100. Ved overgangen mellem Stilling og Hørning sogn ligger sb.11, som er bebyggelse og begravelse fra sen yngre romersk jernalder og ældre germansk jernalder. Sb. 26, 27 og 38 er gravhøje, mens sb. 73 er fossile dyrkningsspor fra historisk tid. Lige nord for Sommerbæk ligger sb-punkterne 54-58 og 61. Her er der udgravet bebyggelse fra ældre romersk jernalder samt gravlæggelser og bebyggelse fra yngre romersk jernalder. Derudover der gået en del med detektor på markerne vest for Fregerslevvej (sb. 42), hvor der er fundet en del metalgenstande fra yngre jernalder og middelalder, samt enkelt fund fra vikingetiden, eks. en stykke Dirhemklip. Baggrundskort: Lave Maalebordsblade fra Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

Lige nord for det udpegede areal (ca. 60 meter derfra), er der i årene 2012-2017 udgravet en gravplads fra vikingetiden, som rummede en rig ryttergrav fra omkring år 950. Ryttergraven er udgravet i forbindelse med et forskningsprojekt kaldet 'Vikingen fra Fregerslev – Blandt rigets mægtigste'. Gravpladsen, som rummede tre jordfæstegrave, har journalnummer SBM1366 Fregerslev II. Omkring gravpladsen på den nordlige side af Herredsvejen, blev der ligeledes udgravet levn fra stenalderen i form af enkelte huse og kulturlag, samt et hus fra yngre bronzealder. Hertil også tre huse/én gård fra yngre jernalder (SBM1003 Skovsgårde I og

II). Ca. 700 meter vest for blev der i 2002 udgravet en mindre gravplads fra vikingetiden, med syv simple jordfæstegrave (SBM892 Fregerslev I).

Administrative data

Udgravningen blev foretaget på baggrund af § 26 stk. 2 i Museumsloven (2001).

Bygherre er Skanderborg Kommune. Vej og trafik. Skanderborg Fælled 1, 8660 Skanderborg

Kontaktperson: Lars Lykke Jensen

Undersøgelsen lå på matriklen 2a's nordlige del, som i dag hedder matrikel 7000°.

Museum Skanderborg er ansvarlig for undersøgelsen og originaldokumentation, genstande og prøvemateriale opbevares for eftertiden på Museum Skanderborg. Dette kan fremvises ved forespørgsel.

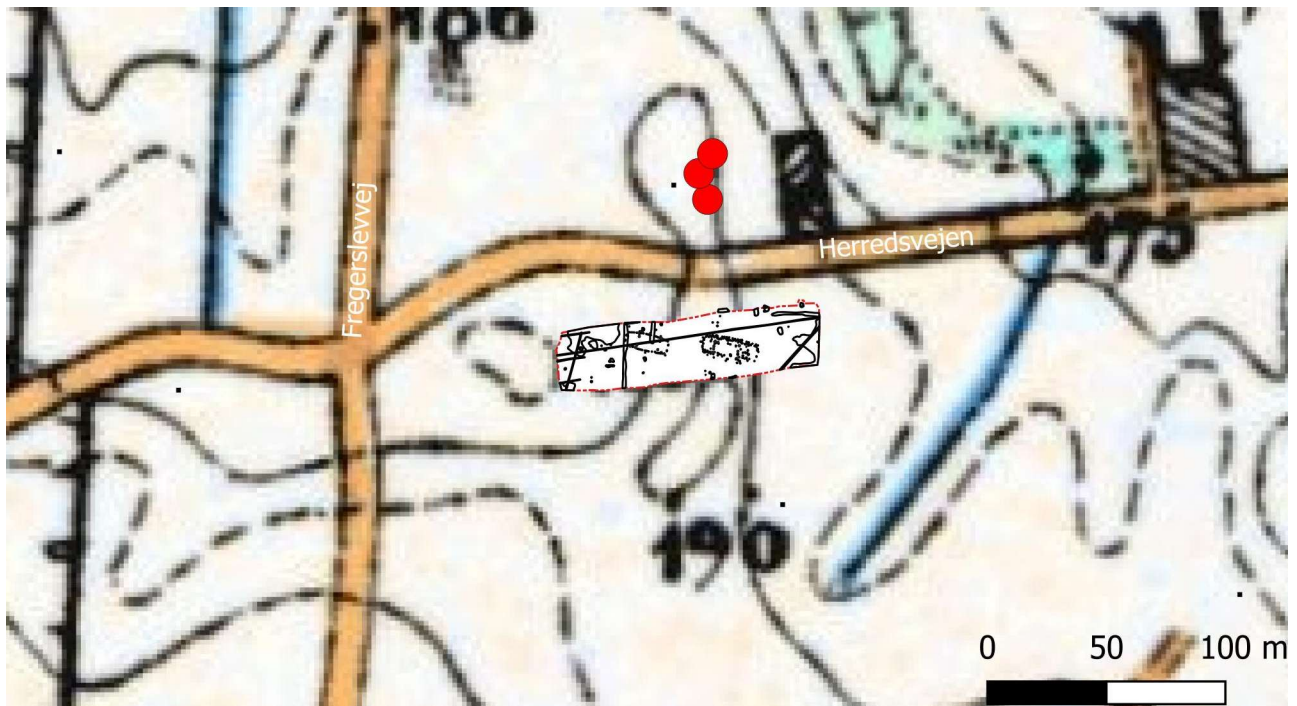
Topografi, terræn og undergrund

Det berørte område ligger på den højeste bakketop i området øst for Fregerslevvej, omkring kote 59,5, kun en anelse lavere end den formodentlig samtidige gravplads kun 60 meter nord derfra. I vikingetiden må der have været tale om et langstrakt bakkedrag, som både gravplads og de tre huse befandt sig på. Mod vest og øst falder terrænet mellem 1,5 og 2 m i det nærværende udgravningsfelt. Mod syd ses et ret bølgende terræn i marken, hvilket ikke umiddelbart taler for videre bebyggelse den vej.

Undergrunden varierer mellem sandet ler og leret sand. Der er mest sandet ved K1, mens undergrunden er knoldet, hård og langt mere leret ved husene K2 og K4.

Mulddækket på toppen af feltet var omkring 20-25cm, mens der ud til begge sider var op mod 40 cm.

Lokaliteten ligger i et let bakket morænelandskab med Sommerbæk i nord og den lange tunneldal, Stilling-Solbjerg sø, i syd, hvorfra Århus Å udspringer.

Figur 3: Udgravningen og vikingegravene (tre røde prikker) er her vist på et Høje Maalebordsblad. Den langstrakte forhøjning i landskabet ses på kortet. Baggrundskort: Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

Figur 4: Den nærværende udgravning samt markering af ryttergravens placering på et lidarkort (DHM2007 terræn, både transparent og skyggekort lagt sammen). På dette kort ses det tydeligere, at der formodentlig også før Herredsvejens gennemskæring bakken, var et mindre terrænfald mellem gravpladsen og husene. Dertil ses det noget bølgende terræn syd og øst for husene, som formodentlig gjorde det mindre velegnet til beboelse. Baggrundskort: Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

Målesystem

Alle anlæg blev opmålt med GPS, Leica Viva, i projektionen zone 32, Euref89. Data er efterfølgende digitaliseret via ArkDigi til gis-programmet Mapinfo. Da beretningen blev udført var museet gået over til gis-programmet Qgis, og derfor er alle tabeller kopieret til geopackage-filer, og det er disse der er de gældende, redigerede opmålinger. Alle Mapinfo-tabeller skal ses som rådata.

Da feltet var muldafrømmet blev der taget dronefoto af feltet med målepunkter, så det kunne georefereres.

Øvrige data

Undersøgelsen blev udført af følgende arkæologer (Cand. Mag.) fra Museum Skanderborg: Merethe Schifter Bagge (daglig leder), Anja Vegeberg Jensen og Louise Søndergaard. Detektorfører René Hansen hjalp med at afsøge under udgravningen.

Maskinkraften blev leveret af KM Maskiner A/S, og ført af maskinfører Christian Hedegård. Gravemaskinen var på 25 tons, på bånd og med en to meter bred skovl. Maskinen var desuden GPS-styret og afsatte dermed selv det udvalgte felt.

Vejret var meget omskifteligt, og maj måned var meget våd. I over en uge var feltet lukket ned pga. vandmængder i feltet, og da det var tørret op igen, var det næsten umuligt at rense anlæggene af igen.

Udgravningsmetode

På det forhøjede stykke af feltet blev der afsøgt med metaldetektor før og under muldafrømning. Der blev ikke fundet noget af interesse. Der var ikke tale om en systematisk afsøgning, men dog alligevel grundig, og den blev foretaget af en enkelt person.

Lige efter muldafrømning blev alle stolper i husene rensede af med graveske, således at den første opmåling af anlæggenes omrids blev korrekt. Dette skulle vise sig at være heldigt, da de senere regnskyl og optørring gjorde det nærmest umuligt at fremskrabe stolpernes detaljer igen.

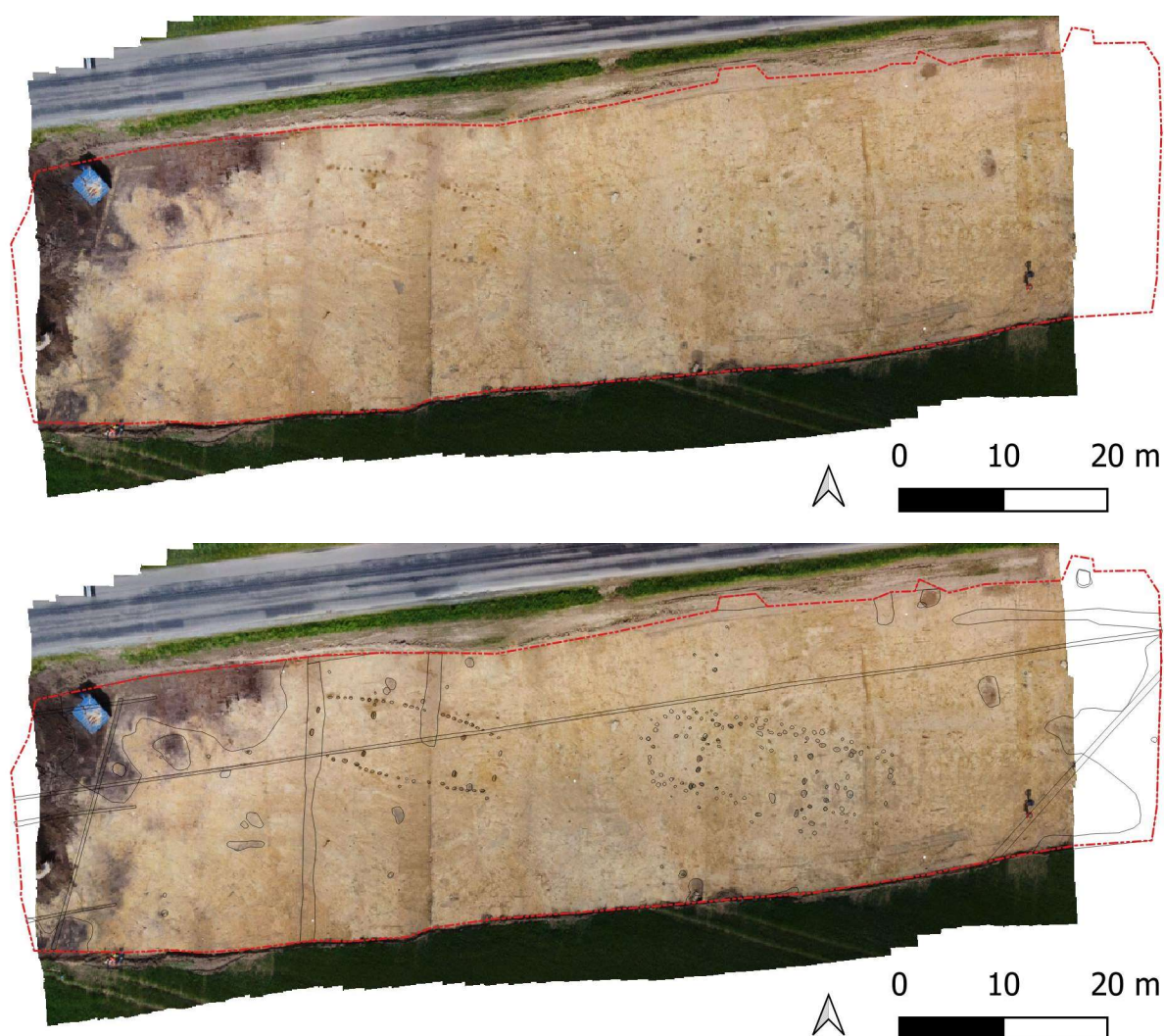
Alle arkæologiske anlæg blev indmålt med GPS, snittet og tegnet, evt. fotograferet. Ikke-arkæologiske anlæg blev beskrevet i fladen. Hvor der kunne være tale om skrå stolper i husenes vægforløb, blev profilen af stolpen indtegnet i vatter.

Al jord fra husenes stolpehuller, bortset fra det der blev udtaget til jordprøver, blev lagt fra til afsøgning med metaldetektor. Alle tagbærende og indgangsstolper blev tømt.

Undersøgelsens resultater

Der fremkom 234 anlæg, heraf 162 stolpehuller, seks gruber, seks fyldskifter, fire agerrener, en urnegrav og hertil 28 anlæg der blev registreret som natur, sten, moderne eller udgåede. Ud af de 162 stolpehuller blev der udskilt tre huse og et mindre stykke af et muligt hegn. Husene er typologisk, samt AMS-dateret til det 10. århundrede, mens hegnet er AMS-dateret til yngre germansk jernalder/ældre vikingetid. Urnegraven er formodentlig fra jernalderen, evt. yngre romersk/germansk jernalder. Dertil fremkom en mindre grube med rester af et halvkuglekar fra vikingetid samt spredte spor fra stenalderen.

Resultaterne vil blive behandlet i kronologisk rækkefølge herunder.

Figur 5: Ovenstående dronfoto er taget af Ronnie Fjordvald Søe lige efter muldafrømningen. Øverst ses feltet uden indmålinger, og nederst ses det med indmålinger. Stolpehullerne i huset længst mod vest fremstår tydeligst. De to huse mod øst er meget lyse i stolpehullernes fyld.

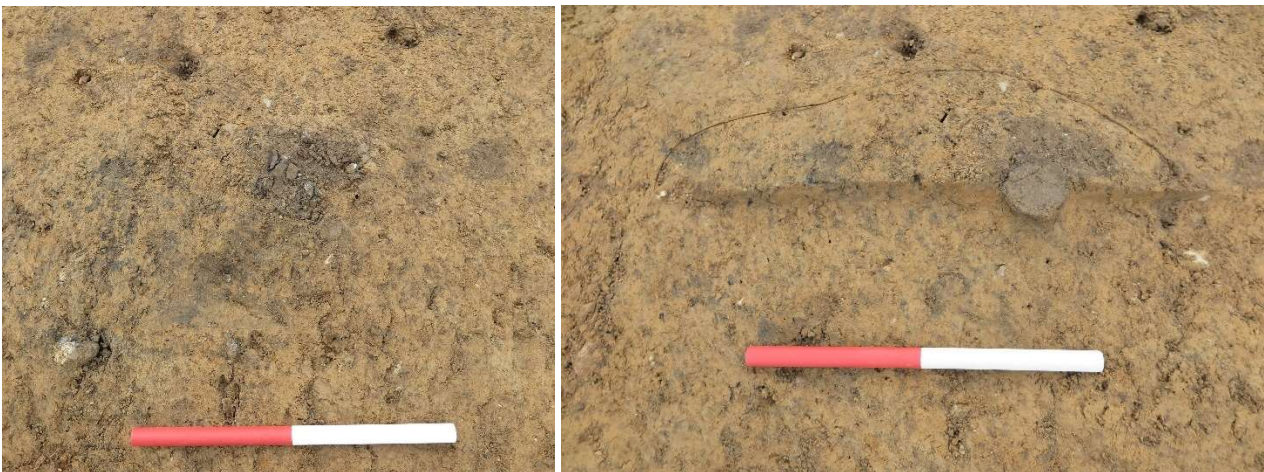
Stenalder

I både den vestlige og østlige del af feltet var der spor efter lavninger, A132 og A219, som begge rummede lidt spredt flintaffald, som formodes at være fra den yngre stenalder. På den nordlige side af Herredsvejen er der udgravet kulturlag og gruber fra flere perioder i den yngre stenalder (SBM1003 Skovsgårde etape II, del 3), og sporene på nærværende udgravning kan formodentlig ses som reminiscens af dette. Yderligere er der i fylde i flere af stolpehullerne fra vikingetiden, fundet flintaffald. En enkelt grube, A126, skal muligvis opfattes som en nedgravning fra stenalderen. Den rummede fire flintafslag.

Yngre romersk jernalder-germansk jernalder

En urnegrav, A1, skal formodentlig dateres til YRJ/GJ (fig. 6). Dette er set ud fra godset på urnen, samt indholdet, der bestod af en enkelt ravperle og lidt hvidbrændt knogle.

Graven lå på toppen af bakken og var kun dækket af et ganske tyndt muldlag (15-20 cm). Jorden var noget presset og undergrunden bestod af stift brungult ler. Da den blev opdaget i forbindelse med muldafrømning var den en lille plamage med mørk jord iblandet potteskår og hvidbrændt knogle. Et snit viste da også, at der ved nedsættelsen af urne ikke har været større hul, end at urnen nøjagtigt kunne være der.

Figur 6: Urnegraven, A1. Til venstre set i fladen, og til højre i profil og flade. I fladen er der ridset det område ind, som først var tiltænkt en nedgravning, men som blot var rester af dyregange.

Der var kun den absolut sidste rest af urnens bund, x24, tilbage (fig. 7). Bundens diameter var på 7,5 cm. Karret var fint magret og mørkt gråbrunt. Der var enkelte sideskår fra et ret tyndvægget kar. Umiddelbart tyder fragmenterne på, at der er tale om et jernalderkar.

Der blev i karbunden fundet omkring 12 gram hvidbrændt knogle, x22 fra et voksent individ, samt en ravperle, X21 (fig. 7). Perlen var omtrent rund, ca. 15 mm i diameter og 7 mm tyk, med en gennemboring i midten.

Brandgrav

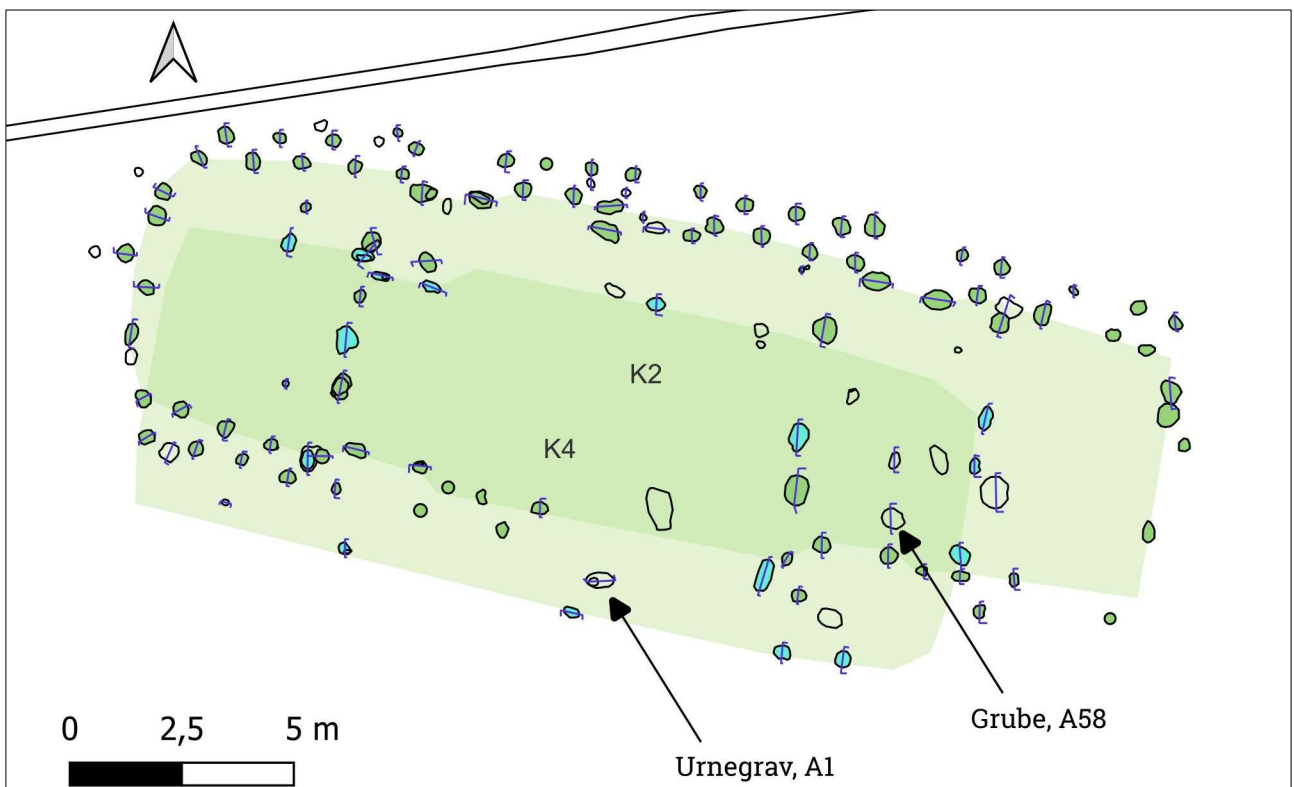
Som det stadig sker i dag, blev den døde i dele af oldtiden brændt på bål. Som regel sammen med gravgaver som personlige ting, lerkar og fade med mad og drikke. Muligvis var gravgaverne til rejsen eller til det næste liv.

Resterne fra ligbålet blev derefter samlet sammen og nogle gange sorteret. Hele eller dele af resterne blev så gravet ned i et hul - nogen gange i en urne, som oftest var et fint lerkar.

Figur 7: Urnegraven, A1, rummede en ravperle, X21, som her ses til venstre. Til højre ses bunden af urnen, x24.

Ravperler i gravlæggelser er typiske i perioden efter Kristi fødsel i lokalområdet, hvilket tydeligt ses på gravpladsen ved Bjertrup Østergård (SBM1691 Bjertrup Østergård III – dateret til slutningen af YRJ). En hurtig sammenligning med ravperlerne herfra viser også en megen ens formgivning. Det anses derfor som meget sandsynligt, at urnegraven, A1, kan dateres til YRJ/GJ. Graven ligger indeni K4 og op ad K2 (se fig. 8), men har grundet den ældre datering i forhold til husene, ingen relation i øvrigt.

Figur 8: Oversigt over K2, K4, urnegraven A1 og gruben fra vikingetiden, A58.

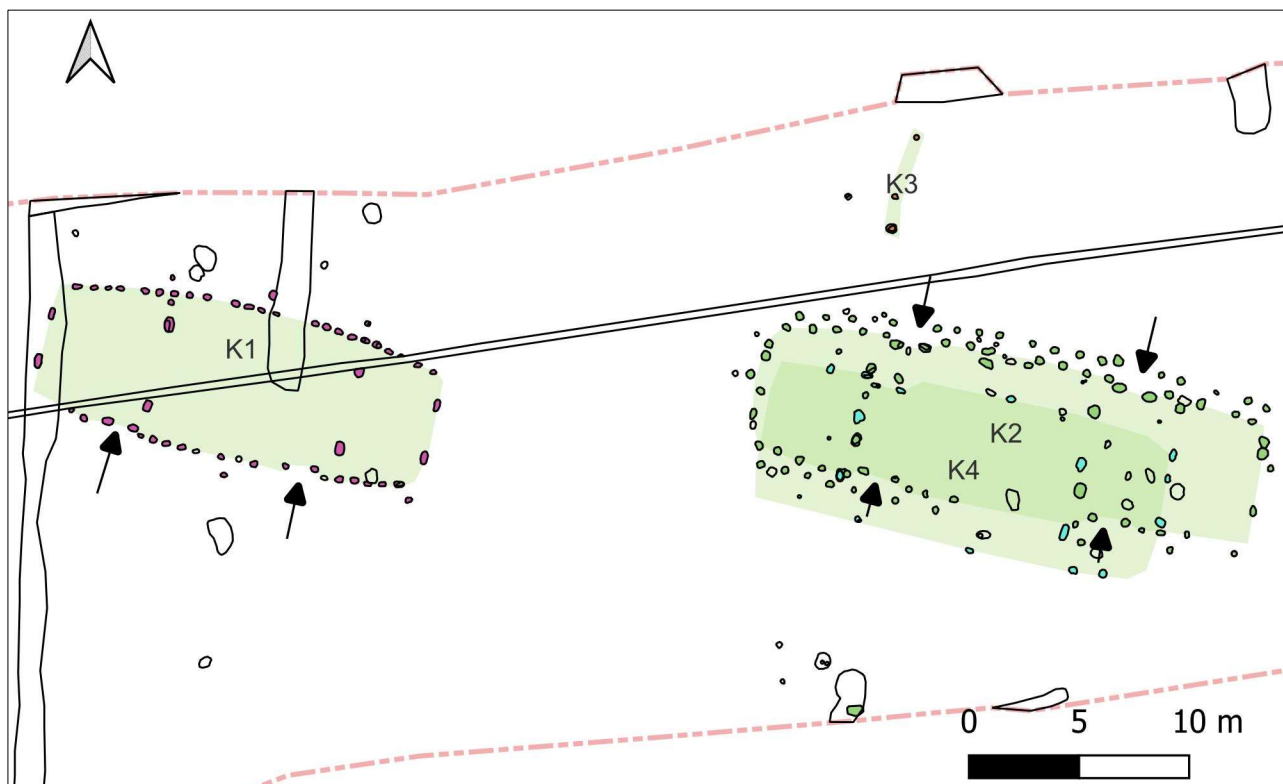
Yngre germansk jernalder/ældre vikingetid

Et lille muligt hegnsforløb, K3, på i alt tre stolper, ses i den nordlige del af feltet. Hegnet kunne evt. fortsætte mod nord, men således fjernet af den moderne anlagte Herredsvejen. Den ene af stolperne er AMS-dateret til YGJ/ÆVT, og er således ældre end de tre huse. Dette vidner om, at der kan have været flere faser af bebyggelse på stedet.

Yngre vikingetid

De dominerende anlæg og konstruktioner på lokaliteten stammer fra yngre vikingetid (fig. 9). Der er tale om tre huse (K1, K2 og K4), hvoraf de to af dem ikke kan have stået der samtidigt.

Husene er af trelleborgtype med kurvede vægge og lige gavle, og de rummer hver i sær forskellige konstruktionsdetaljer.

Figur 9: Alle tre huse af Trelleborg-type, hvor indgangene er markeret i K1 og K2.

De to bedst bevarede huse, K1 og K2, måler henholdsvis 18 og 23 meter i længden. Det bredeste punkt er ved begge 6,95 m og det smalleste sted er henholdsvis 5,3 og 5,5 m. Alle huse har to sæt stolper. Spændet mellem dem er ved K2 og K4 nøjagtigt ens; 10,3 meter, mens K1 har en afstand på 8,85 m. Afstanden mellem de tagbærende i sætterne varierer mellem 2,75-3,2 m; 3,3 m og 3,6-3,8 m. Husene er orienteret meget ensartet, ca. 102-104 grader. I K1 er der to indgange mod syd, og der kan muligvis have været indgange i gavlene. I K2 er der fire indgange – to i hver langside, som står nøjagtig overfor hinanden. I K4 kan der muligvis iagttages én bevaret indgang i nord. Indgangsbredderne varierer mellem 1,18 og 1,5 m. Der er

ret velbevarede vægstolpeforløb i både K1 og K2, mens de kun ses sporadisk i K4. Stolperne er generelt ikke særligt dybe. Ved K1 ses støttestolper formentlig ud for gavlene (dog forstyrret af dræn og ageren) samt ud for de tagbærende stolper mod nord og ud for den centrale del af huset. I K2 ses der støttestolper næsten hele vejen rundt om huset, mod syd er de noget ringere bevaret. Gennemsnitsdybden er 5 cm. Der er tegn på, at der også har stået skrånere ud for gavlene og omtrent centralt mod nord.

Alle husene har tre rum. K1 har en fjerdedelsopbygning, med et større centralt rum samt to gavlrum. Typen kendes bl.a. fra Jelling (Holst m.fl. 2013). K2 har en femtedelsopbygning, men i stedet for den traditionelle opbygning: 1/5, 3/5 og 1/5, så ser det ud til at dette hus er opbygget omtrent således: 1/5, 2/5 og 2/5. Dog er det midterste rum næsten 2,5 meter længere end det østligste gavlrum. Det har ikke været muligt at finde en direkte parallel til dette hus' opdeling, og dertil er forløbet med forskudte støttestolper også usædvanligt.

Husene kan typologisk dateres til 950-1050. Derudover er der foretaget mindst tre AMS-dateringer på hvert hus, samt på en lille grube, A58, med et halvkuglekar, som lå i K4 (fig. 8 og 10).

Figur 10: Til venstre ses gruben, A58, i profil. Gruben rummede større dele af et halvkuglekar. Gruben hører muligvis til K4. Til højre ses de fleste dele fra halvkuglekarret, som havde tydelige spor af fastbrændt materiale på indersiden.

Samlet set ligger de naturvidenskabelige dateringer i det 10. årh. og ikke efter år 995. Dateringer baserer sig for størsteparten på forkullet korn med en lav egenalder. Inddrager vi den typologiske datering, kan vi snævre dateringen ind til 950-995 e.Kr. En yderligere analyse af AMS-dateringerne kan muligvis forskyde denne datering.

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere materiale fra mennesker, dyr og planter.

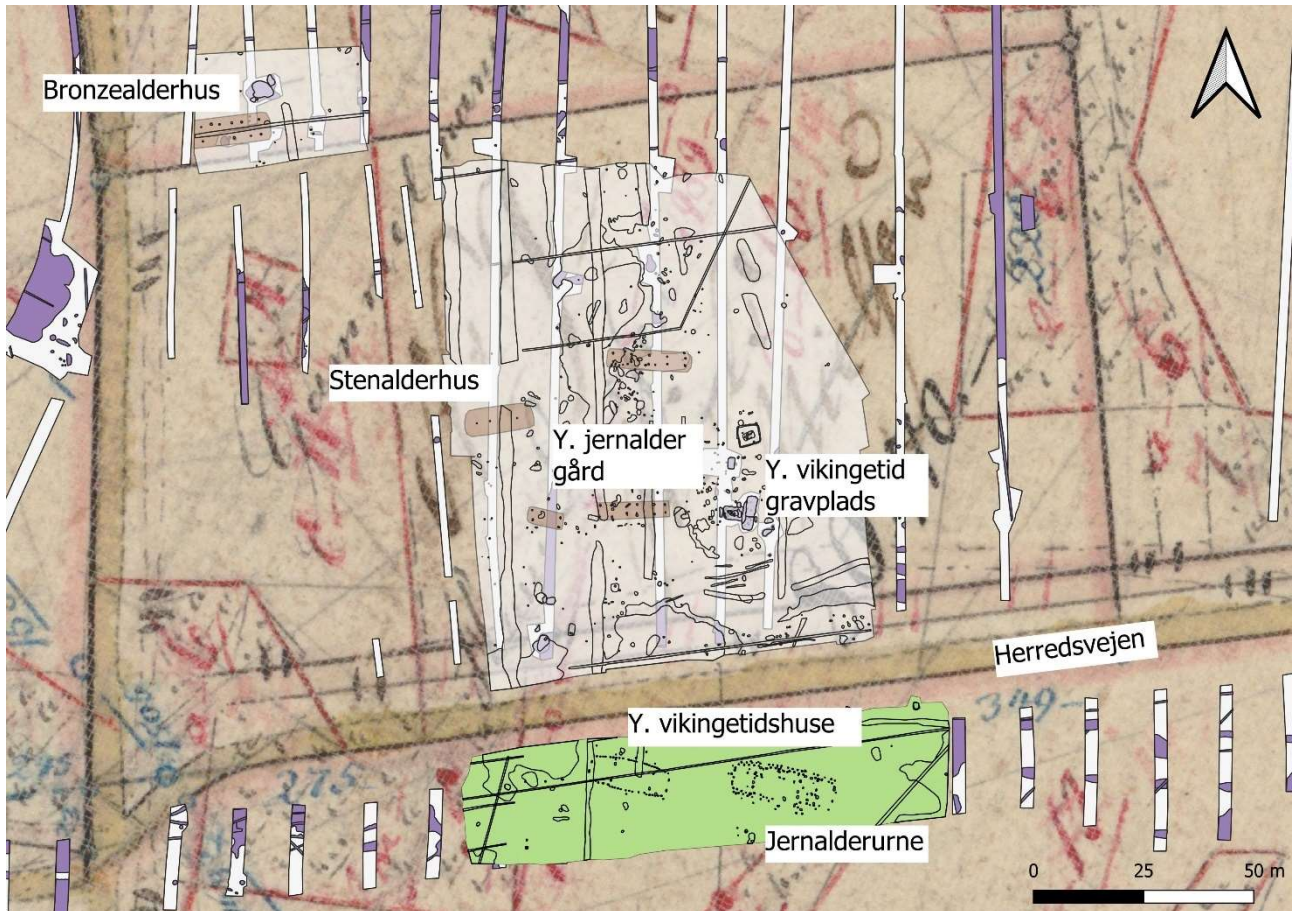
Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. Når en organisme dør, mindskes antallet af C-14 atomer langsomt, da atomet er radioaktivt. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

For en gennemgang af samtlige konstruktioner – se kapitlet med Konstruktionsbeskrivelser herunder.

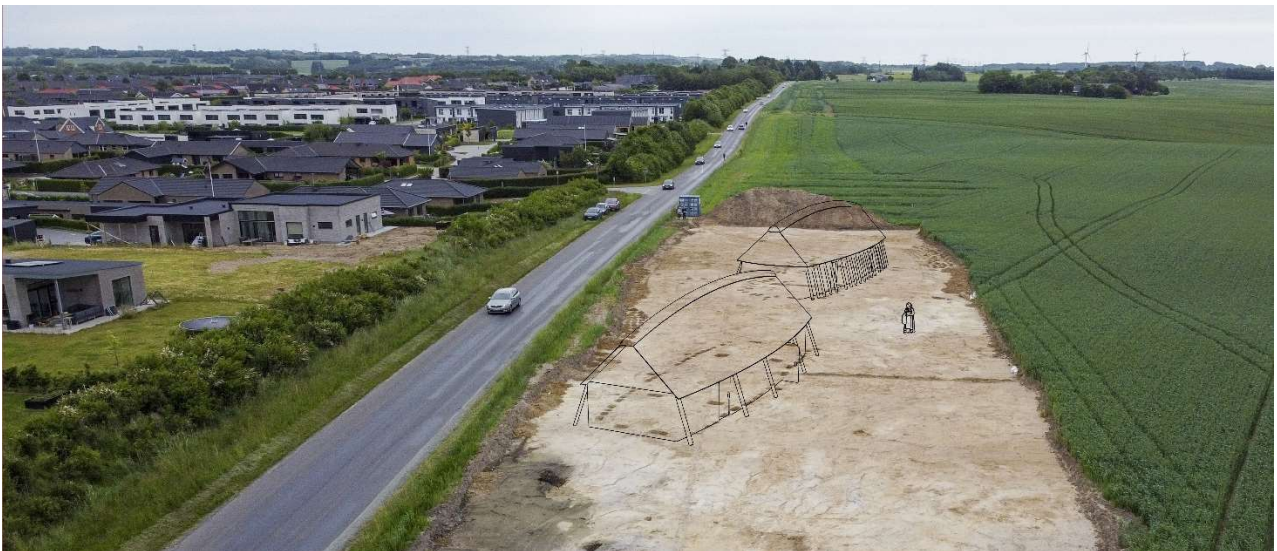
Samlet tolkning

Resultaterne fra udgravningen skal ses i sammenhæng med de tidligere kampagner nord for Herredsvejen. Urnegraven (A1) kan muligvis være samtidig med gården fra yngre jernalder (SBM 1003 Skovsgårde etape II del III i 2014), som ligger med dens sydligste hus kun ca. 70 meter nord for urnen. Muligvis har Herredsvejen også i jernalderen delt en boplads fra dens gravplads. Bortset fra en lille mulig hegnsstump (K3) fra yngre germansk jernalder/ældre vikingetid, er der ikke meget der antyder en kontinuitet til bebyggelse og gravplads i 900tallet, men hegnet må dog alligevel anses som, at der i nærområdet har været aktiviteter i den mellemliggende periode.

De tre huse af Trelleborg-type (K1, K2 og K4) skal højst sandsynligt dateres til 2. halvdel af 900tallet, og kan på denne vis være samtidig med gravpladsen på den nordlige side af vejen. Gravpladsen er gravet under SBM1366 Fregerslev II i årene 2012-2017. Her blev fundet en rig ryttergrav der kan dateres til midten af 900-tallet. Hvis husene er direkte knyttet til gravpladsen, kan der være tale om en nordlig afgrænsning af en gårdtofte. Dog er terrænet mod syd noget kuperet til, at man ville forvente en fortsat bebyggelse denne vej.

Figur 11: Med Original 1 kort fra 1779 som baggrund ses her den nærværende udgravning (grøn) sammen med øvrige kampagner i området. De vigtigste dateringer er påskrevet kortet.

Figur 12: Med Herredsvejen i midten ses her den tomme grund til venstre, hvor gravpladsen fra yngre vikingetid lå. Til højre ses udgravningen med to af husene skitseret ind. I rugmarken ses det bølgende terræn. Dronefoto v. Allan Faurkov og skitsetegning v. Anders Hagen Mørk. Billedet er set fra vest.

Fremtidigt arbejde på stedet

Lokaliteten er frigivet til reetablering af Herredsvejen.

Skanderborg Museum d. 20-02-2024

Cand. Mag Merethe Schifter Bagge

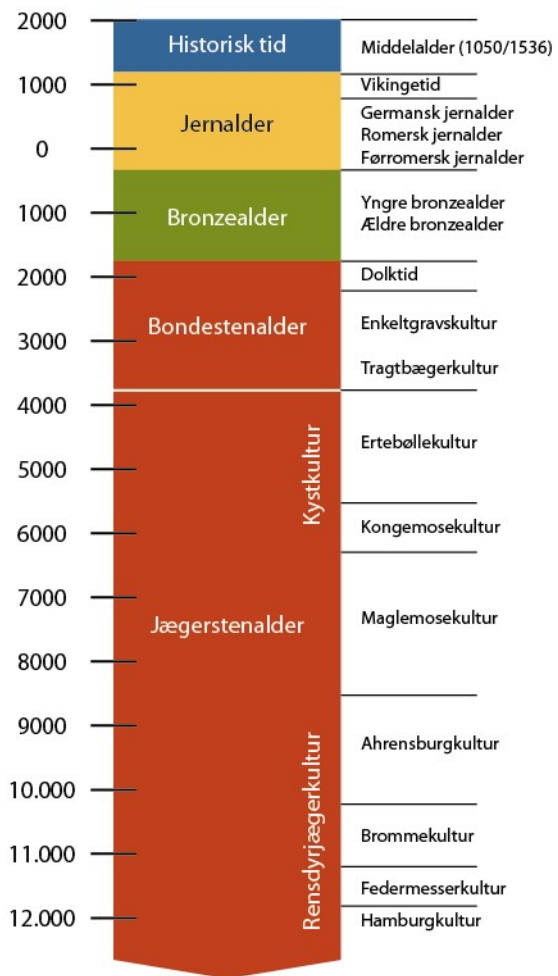

Tak til Mads Dengsø Jessen, Anne Pedersen, Søren Sindbæk og Silke Eisenschmidt for vejledning omkring udgravning og tolkning af husene af Trelleborgtype.

Litteratur

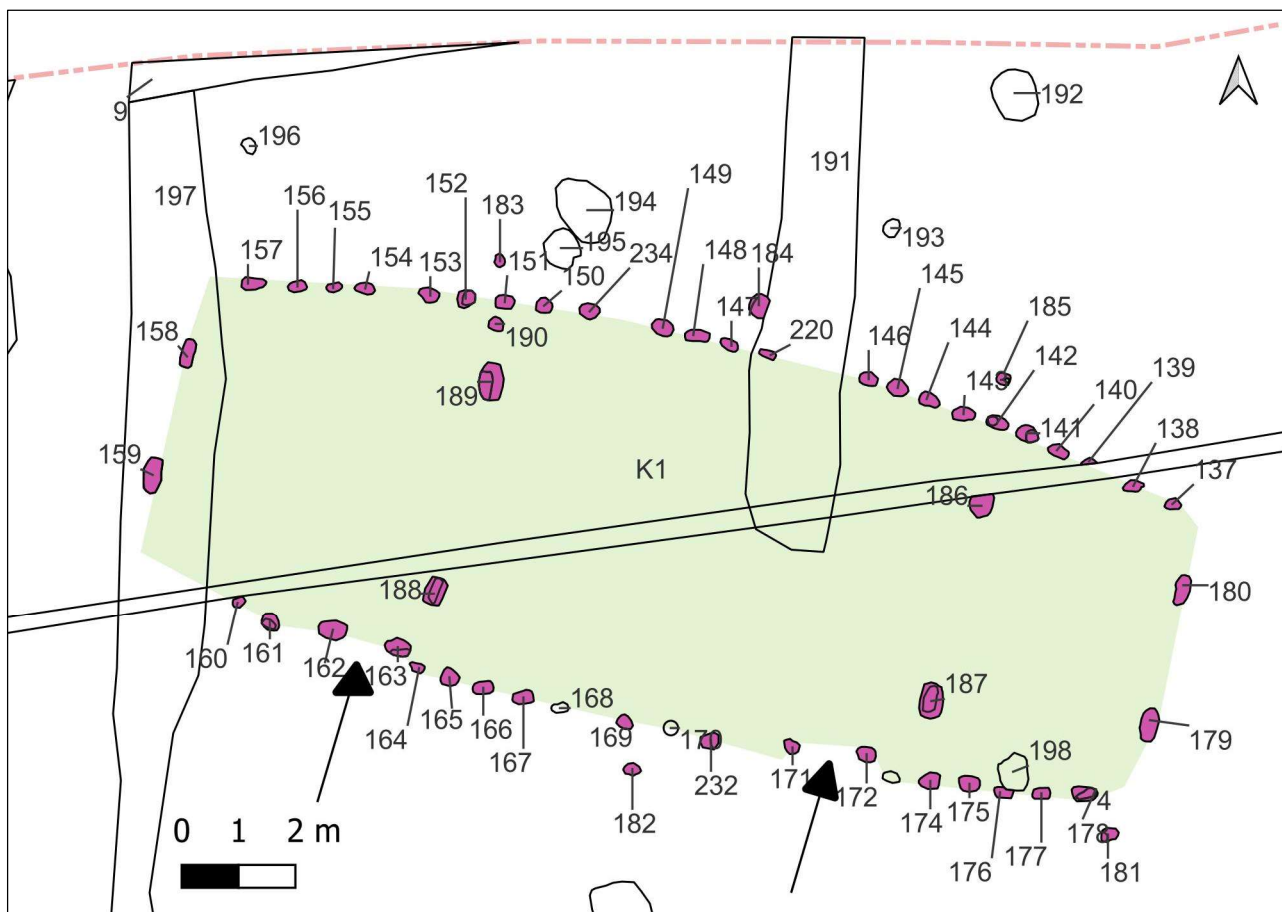
Holst, M.K., et al., 2013. The late viking-age royal constructions at Jelling, Central Jutland, Denmark: recent investigations and a suggestion for an interpretative revision. *Praehistorische Zeitschrift*, 87(2), 474–504. doi:10.1515/pz-2012-0022

År f./e. Kristus

Konstruktionsbeskrivelser

K1

Figur 13: Digitaliseret plan over K1.

Beskrivelse i felten: Ligger på ret skrående terræn. Skråner mod vest. Der er agerrener der forstyrrer. Vægstolperne er ringe bevaret, særligt midt i huset. Vægstolperne er noget dybere ud for de tagbærende stolper. Undergrund: let leret sand. Overfladen er meget udtørret under udgravning. Manglende stolper derfor primært grundigt eftersøgt ved muldafrømning.

Husbeskrivelse: Treskibet hus med to sæt tagbærende. Velbevaret rundet vægforløb og to indgange i den sydlige væg, evt. gavvlåbninger i begge ender. Mulige skråstolper. Trelleborg-lignende hus.

Orientering: 104 grader. VNV-ØSØ.

Længde: 18 m

Største bredde: 6,95 m

Mindste bredde: 5,3 m

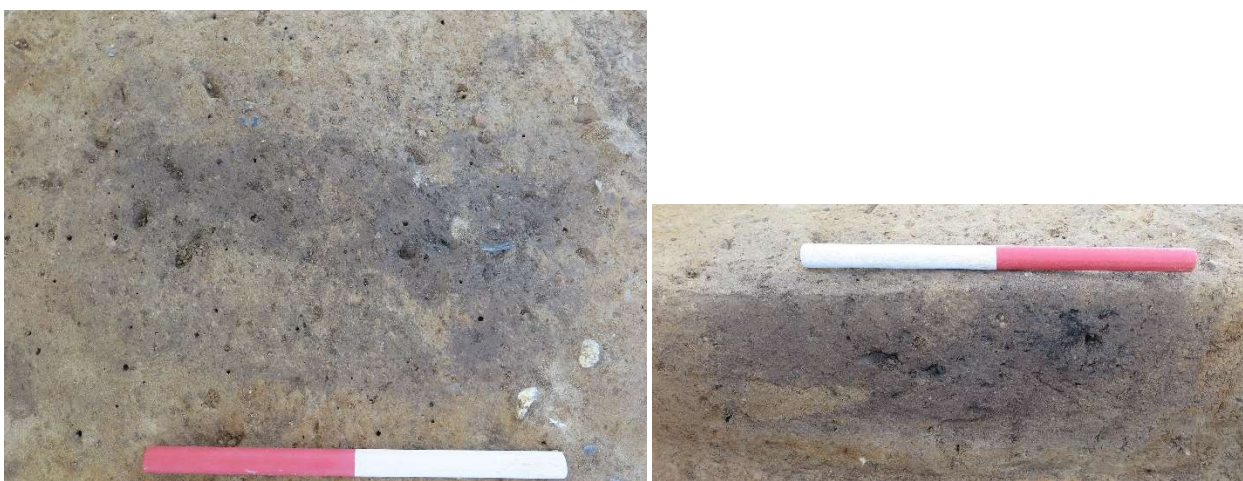
Spænd mellem de to tagbærende sæt: 8,85 m

Breddespænd ved de tagbærende: 3,6-3,8 m

Tagbærende (fig. 14-15): A186-A189. Bredde: 61-68 cm. Dybde: 22-36 cm. I fladen er stolperne rektangulære med afrundede hjørner. Deres orientering går på tværs af længderetningen af huset. De er primært kasseformede i snit og er alle med aflange stolpespor. A186 er dog skåret af et dræn, så her er formen ukendt. Fylden er let sandet ler i gråbrune nuancer og med gule nister/plamager og en smule trækulsnister, som særligt ses i stolpesporene.

Figur 14: Den tagbærende stolpe, A187 fra K1, set i snit.

Figur 15: Den tagbærende stolpe, A188 i K1. Til højre set i fladen, hvor stolpesporet, som her nærmest er spidsovalt, står tydeligt frem. Til højre ses den i profil.

Indgange (fig. 16): To mod syd (A162 og A163 samt A171 og A172), som er let indtrukne i forhold til væggen, samt evt. indgange i gavlene (A158 og A159 samt A179 og A180).

Indgangsstolperne i sydvæggen er ret ensartede mellem 36 og 49 cm brede og 14-20 cm dybe. Profilen er ret kasseformet, og der ses stolpespor i to af dem. Fylden er leret sand i gråbrune nuancer.

Gavlstolperne er mellem 51 og 64 cm brede, og 12-21 cm dybe. De er alle fladbundende og fylden sandet ler i gråbrune nuancer.

Figur 16: A162 i K1 er en af indgangsstolperne set i snit.

Indgangsbredde: Døråbninger: 1,18-1,3 m. Evt. portåbninger i gavle: 2,25-2,5 m.

Skråstolper (fig. 17): Formodentlig fem på hver langside, placeret overfor hinanden. Ageren og dræn har nok fjernet et par stykker, og bevaringsgraden var generelt meget dårlig, hvorfor der kan være forsvundet nogle. Grundet den ringe dybde, kan det ikke entydigt afklares om der er tale om skråstolper. Stolperne A181-A185 er ned til 8 cm dybe, og et par af dem ses kun som en overfladisk rest. Fylden består af let leret sand i gråbrune nuancer.

Figur 17: A182 i K1; en mulig skråstolpe set i snit.

Vægstolper: A137-A157, A160, A161, A164-A167, A169, A174-A179, A220, A232, A234. Bredden på vægstolperne er op til 40 cm, og dybden mellem 1 og 16 cm. Vægstolperne var dybest ud for de tagbærende. I snit er stolperne enten rund- eller fladbundet. Enkelte har stolpespor. Fyldet er let leret sand i gråbrune nuancer og med gule nister.

Fund: X11-X16 (jordprøver til flotering). X44 (flint), X45 (sten, evt. skiffer), X46 (sideskår) og X49 (to stk hvidbrændte knoglestumper).

Kursorisk gennemsyn af makrofossiler:

Xnr	Anr	Korn	Frø	Træ	Bemærkninger
X11	A186	<25 + f	<5	XX	Rug, Chenopodium sp. + mineralsk slagge
X12	A158	0	0	XX*	*1-2 mulige daterbare stykker + mineralsk slagge
X13	A159	0	0	X	

X14	A188	0	<5	XXX	Mineralsk slagge
X15	A187	<20 + f	0	XX	Rug, Emmer/Spelt + mineralsk slagge
X16	A189	1	0	XXX	Byg + mineralsk slagge

Datering: Der er udtaget fire forkullede stykker korn til AMS-datering.

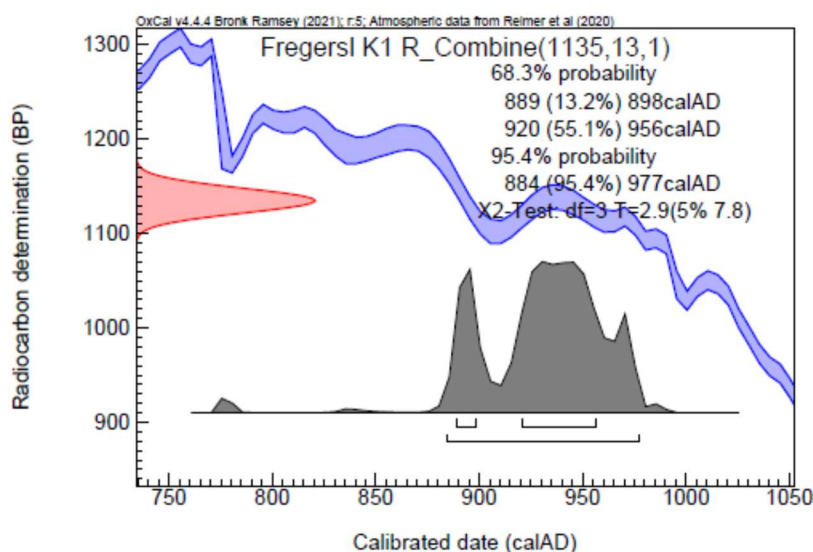
AAR 35199 (rug): 1096+-31, 889AD (89.9%) 996AD

AAR 35200 (rug): 1154+-24, 825AD (42.8%) 906AD, 911AD (43.1%) 977AD

AAR 35201 (rug): 1152+-26, 825AD (86.8%) 978AD

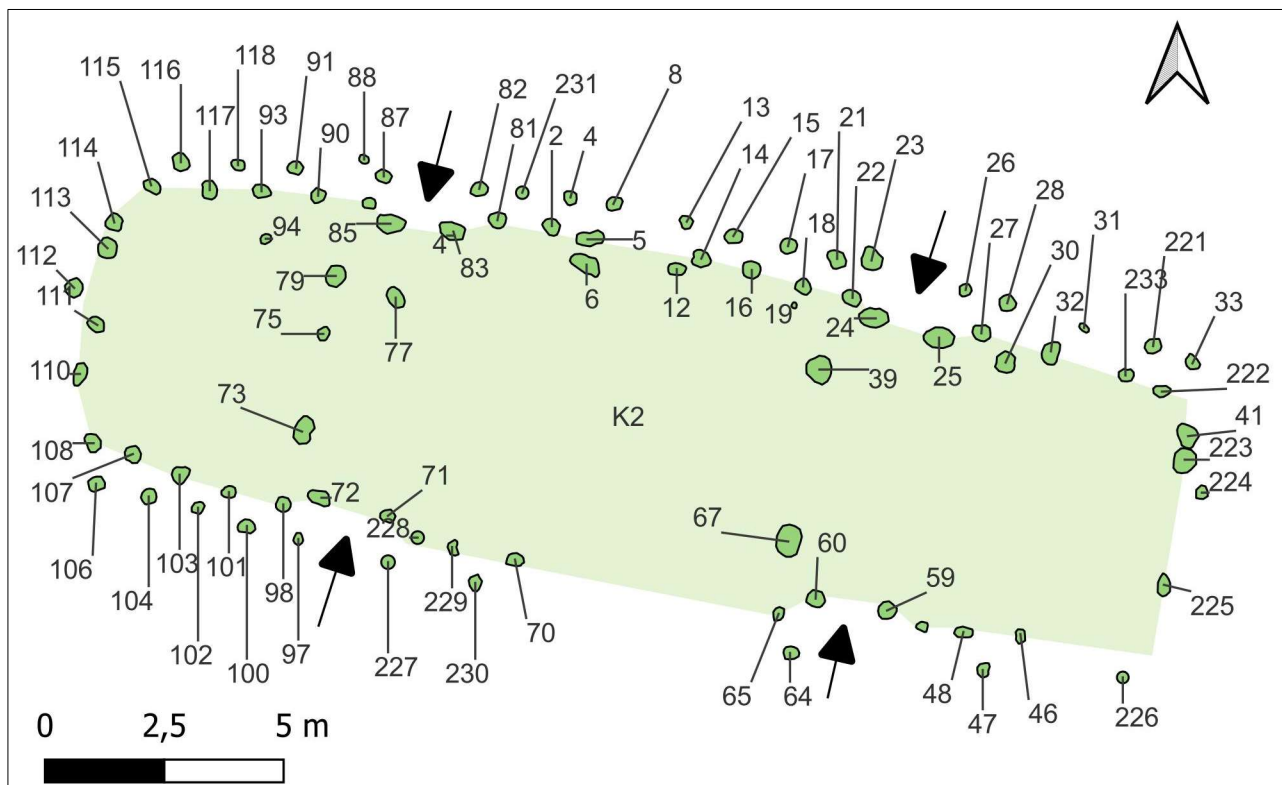
AAR 35202 (byg): 1123+-24, 885AD (94.9%) 992AD

Kombinationsanalysen af K1 ses herunder. Kredit for alle kombinationsanalyser: Silke Eisenschmidt.

Ud fra AMS-dateringerne dateres huset ret sikkert til perioden ca. 890-980 e.Kr. Den typologiske datering peger til gengæld mere sikkert på anden halvdel af det 10. årh.

K2

Figur 18: Digitaliseret plan over K2.

Beskrivelse i felten: K2 ligger på fladens/feltets højeste sted, og terrænet falder mod alle sider på nær nord, hvor der må være afgraved en del materiale før anlæggelsen af Herredsvejen. Terrænet falder også i husets længde så både øst- og vestgavl ligger noget lavere end den centrale del. Bevaringen er bedst i vestenden, og østgavlen er næsten ikke bevaret, ligesom den sydlige væg også er nedslidt.

Skråstivere er der kun observeret ganske få af og oftest er den yderste stolpe i væggen den laveste.

Undergrunden er let sandet ler - stedvis mere sandet end andre, men det var nødvendigt at fugtiggøre anlægget før snitning. Meget kompakt undergrund (tendens til en anelse mere sandet i sydsiden).

Metode for vægstolperne: Fylden er udgravet med ske hvor det kunne lade sig gøre. Og jorden lagt til side med henblik på detektor-afsøgning. De helt lave stolper var for tørre og fylden blev skovlet direkte til metalafsøgning. Alt blev tegnet og beskrevet. Fylden var meget ensartet i hele husets væg faktisk. Skråstiverne blev tegnet med en snor i vatter.

Husbeskrivelse: Treskibet hus med to sæt tagbærende og fire indgange. Indgangene er modsatstillede – to på hver langside. Forholdsvist velbevaret, rundet vægforløb, som ved langsiderne har regelmæssige støttestolper/enkelte skråstolper på ydersiden af væggen.

Orientering: 102 grader. VNV-ØSØ.

Længde: 23 m

Største bredde: 6,95 m

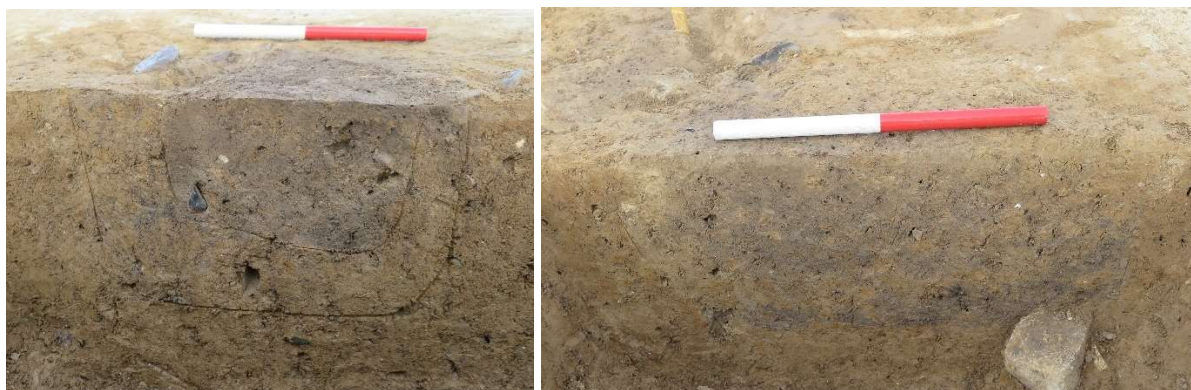
Mindste bredde: 5,5 m

Spænd mellem de to tagbærende sæt: 10,3 m

Breddespænd ved de tagbærende: 3,3 m

Tagbærende (fig. 19): A39 og (A67), samt A73 og A79. A67 er i parentes, da der her i moderne tid er gravet ned til en dyb telefonpæl, som siden er fyldt op med bl.a. porcelænsklokker. Ved udgravning af den, blev der dog i den ene side af nedgravningen observeret en tynd bræmme af fyld, som godt kunne ligne fyldet i de øvrige tagbærende stolper. Det anses derfor som sandsynligt at der har været en tagbærende stolpe nøjagtigt her.

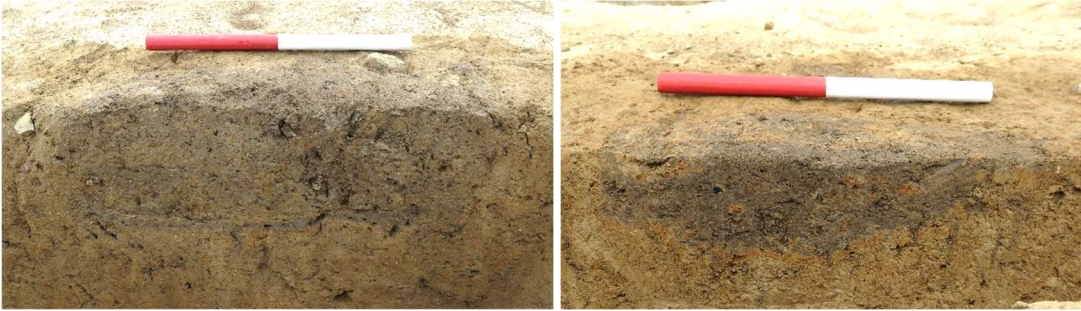
Dybde: 32-33 cm. Bredde: 51-72 cm. I fladen er stolperne langovale, eller let ovale. I snit er stolperne kasseformede. Der ses stolpespor ved alle. Fyldet er sandet ler. Stolpesporene ses som gråbrune, mens opfyldet omkring er mere grågult og heterogent. Trækulsnister ses primært i stolpesporene.

Figur 19: Tagbærende stolper til K2. Til venstre: A73 i profil. Til højre: A79 i profil.

Indgange (fig. 20): To mod syd (A71 og A72, samt A59 og A60) og to mod nord (A83 og A85, samt A24 og A25). Alle indgange er indtrukket i forhold til væggen. Indgangsstolperne mod syd måler 27-43 cm i bredden og er mellem 7 og 12 cm dybe. Indgangsstolperne mod nord er lidt mere kraftigt funderet med 40-60 cm i bredden og 17-22 cm dybe. Formen i fladen varierer også; mod syd er de kun let ovale, mens de mod nord er ovale og med samme længderetning som huset. Fyldet i stolpehullerne er sandet ler i gråbrune nuancer og gule nister. De steder hvor der ses stolpespor er opfyldt ret heterogent med omlejret undergrundsmateriale.

Indgangsbredder: 1,3-1,5 m

Figur 20. Indgangsstolper i profil fra K2. Til venstre: A83 (nordside). Til højre: A72 (sydside)

Skråstolper/støttestolper (fig. 21): A4, A8, A13, A15, A17, A21, A23, A26, A28, A31, A33, A47, A64, A82, A87, A88, A97, A100, A102, A104, A106, A116, A118, A221, A226, A227, A230, A231. I alt 28 støttestolper er bevaret. De sidst fem A-nr. er overført fra forundersøgelsen, da de ikke blev genfundet i den systematiske udgravning. Det må derfor antages, at flere kan have været tilstede oprindeligt, men grundet en ringe nedgravning, kan de ikke genfindes. Stolperne er bedst bevaret mod nord. De står imellem vægstolperne, hvilket må betegnes som atypisk. Stolperne er placeret ca. 0,5 m væk fra væggen. Grundet den ringe dybde, kan det ikke entydigt afklares om der er tale om skråstolper, men tre af dem, A4, A106 og A116, synes dog at tendere mod en skrå nedgravning. Disse tre stolper er mellem 25 og 35 cm brede og 7-16 cm dybe. Gennemsnitsdybden for samtlige støttestolper inkl. evt. skråstivere (minus de overførte anlæg fra FU) er på ca. 5 cm. A106 og A116 står overfor hinanden yderst i vestendes gavl, mens A4 befinder sig i nord, omtrent midt i huset. A33 er ikke benævnt som mulig skråstiver, men dens dybde skiller sig ud med 15 cm. Den står yderligere ved østgavlens nordlige hjørne. Der er altså noget der tyder på at hjørnestolperne i husets gavle har været dybere funderet, og muligvis fungeret som skråstolper.

Fylden er sandet ler i lys gråbrune nuancer, ofte spættet med gule undergrundsninger.

Figur 21: Mulige skråstolper i K2. Til venstre: A116. Til højre: A4.

Væg- og gavlstolper: A2, A5, A14, A16, A18, A22, A27, A32, **A41**, A46, A48, A50, A65, A70, A81, A86, A90, A93, A98, A101, A103, A107, **A108, A110-A115**, A117, A222, **A223-A225**, A228, A229, A233. Gavlstolper er markeret med fed skrift, øvrige er vægstolper. I alt 36 væg- og gavlstolper er bevaret, de sidste syv anlægsnumre er dog overført fra FU, da de ikke blev genfundet i den systematiske udgravning.

Stolperne i gavlen er en anelse dybere end i væggen; gennemsnitlig 11,5 cm dybe i gavl, mens knap 9 cm i langsiderne. Bredden i gavl: 23-42 cm, dybde i gavl: 8-17 cm (dog er der kun en bevaret gavlstolpe mod øst – resten er kun set i FU). Bredden i vægstolperne på langsiderne: 23-59 cm, dybde: 1-17 cm. Der er ingen tydelige forskelle i dybderne ud for de tagbærende sæt.

Generelt er stolperne ret cirkulære i fladen, og med afrundet bund i snit. Fylden i stolperne er det samme som ved støttestolperne.

Stolperne står med en afstand på ca. 1 m til hinanden.

Øvrige stolper: A6, A12, A19, A75, A77 og A94 er muligt tilhørende stolper, som kan have noget med rumopdeling at gøre. Stolpernes fyld er meget lig øvrig opfyld i huset.

Stratigrafi (fig. 22): Yngre end K4, hvilket ses ved A98, som skærer den tagbærende stolpe A99. Se herunder.

Figur 22: Stratigrafi mellem K2 og K4. Her ses vægstolpen, A98 fra K2 at overlejre den tagbærende stolpe i K4, A99.

Fund: X2, X3, X6 (jordprøver). X25 (to sideskår af neolitisk karakter), X33 (sideskår, evt fra kuglekar), X35 (trækul), X36 (flække), X37 (flint, stykke med retouche)

Kursorisk analyse af makrofossiler:

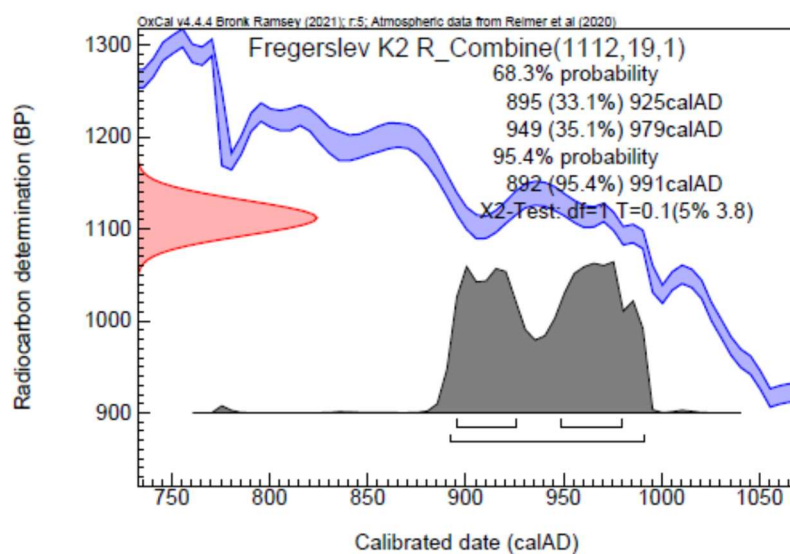
<i>Xnr</i>	<i>Anr</i>	<i>Korn</i>	<i>Frø</i>	<i>Træ</i>	<i>Bemærkninger</i>
X2	A73	0	<10	XX	Chenopodium sp., Rumex sp.
X3	A79	1	<5	XX*	Chenopodium sp., Persicaria lapathifolia/maculosa + mineralsk slagge
X6	A39	0	<5	XX	Mineralsk slagge

Datering: Der er udtaget tre prøver til AMS-datering.

AAR 35192 (Hassel, ældre gren/ynge stamme, 4 årringe, ingen bark): 1105 \pm 27, 887AD (95.0%) 995AD

AAR 35193 (Byg): 1271 \pm 24, 668AD (91.1%) 775AD

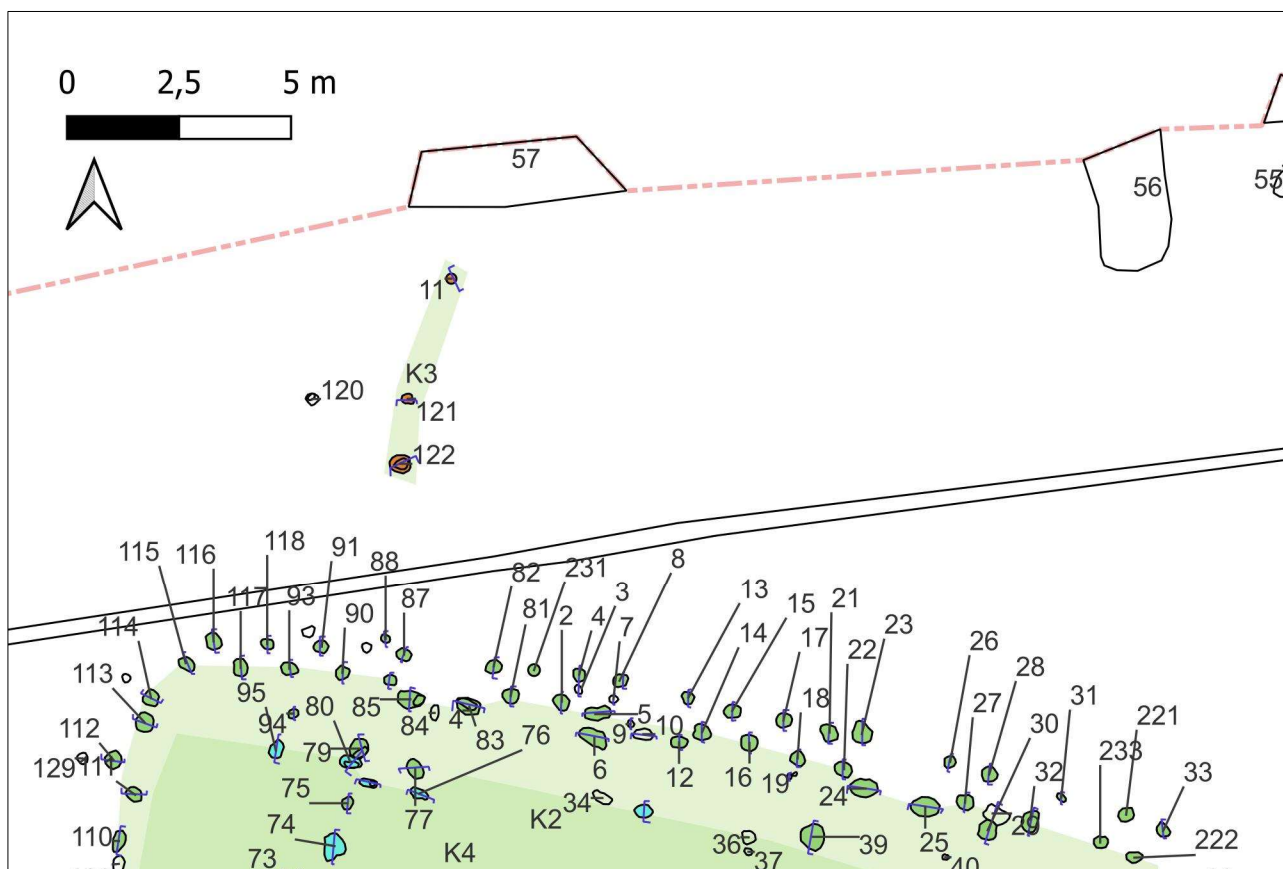
AAR35195 (Birk, Stamme, 3 årringe, ingen bark): 1118 \pm 25, 886AD (95.4%) 993AD

Ud fra AMS-dateringerne dateres huset til perioden ca. 890-990 e.Kr. Den ene prøve med en ældre datering må anses som forurening.

Den typologiske datering peger til gengæld mere på anden halvdel af det 10. årh.

K3

Figur 23: Digitaliseret plan over K3.

Beskrivelse: Tre stolper som muligvis markerer enden af et hegn. Omtrent N-S-orienteret med en krumning mod nordøst, ca. 4,5 m.

Stolperne: A11, A121 og A122. Bredde: 28-34 cm, Dybde: 10-14 cm. Der var stolpespor i to af stolperne. Sporet fremstod mørkere end nedgravningsfyldet. Let sandet ler i gråbrune nuancer, lidt gule plamager og trækulsnister. Klart afgrænsede.

Fund: X10 (jordprøve til flotering), X38 (jern/jernudfældning?), X39 (trækul), X40 (karside, uornamenteret).

Kursorisk gennemgang:

<i>Xnr</i>	<i>Anr</i>	<i>Korn</i>	<i>Frø</i>	<i>Træ</i>	<i>Bemærkninger</i>
X10	A121	40+	<10	XXX	Byg, Brødhvede/durumhvede, Rug, cf. <i>Persicaria lapathifolia/maculosa</i> (bleg/ferskenpileurt), <i>Chenopodium</i> sp. (gåsefod), Poaceae (græsfamilien).

Datering: Der er foretaget to AMS-dateringer:

AAR 35197 (Byg): 1269+-25, 669AD (87.9%) 775AD

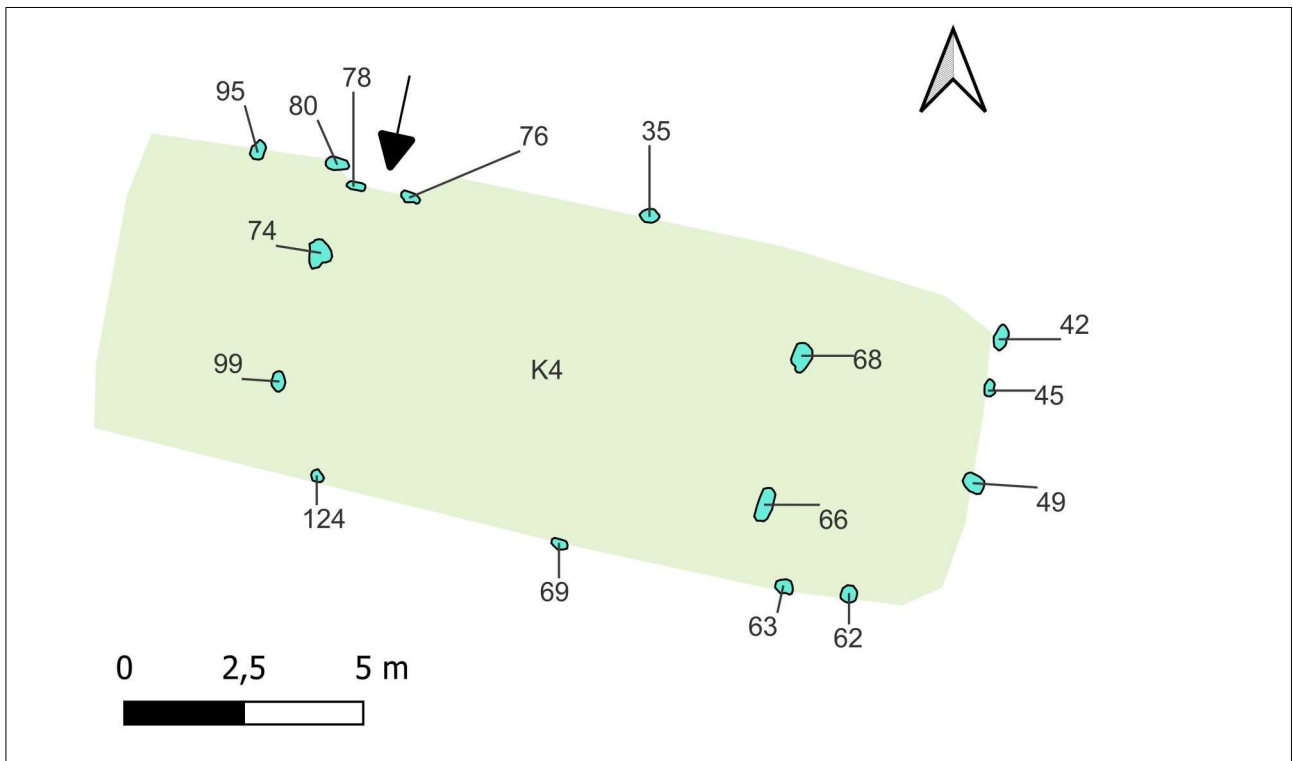
AAR 35198 (Brødhvede/durumhvede): 1218+-29, 773AD (80.6%) 888AD

I A122 lå der i toppen større dele fra et kar, X40, som umiddelbart vil kunne dateres til germansk jernalder (fig. 24).

Figur 24: A122 set i profil med et stykke af et kar, X40, liggende i toppen.

K4

Figur 25: Digitaliseret plan over K4.

Husbeskrivelse: Treskibet hus med to sæt tagbærende. Vægforløb er kun sporadisk bevaret, og der ses spor efter én sikker indgang.

Orientering: 103 grader.

Længde: Ca. 18 m.

Største bredde: ca. 7 m

Mindste bredde: ukendt

Spænd mellem de to tagbærende sæt: 10,3 m

Breddespænd ved de tagbærende: 2,75-3,2 m

Tagbærende (fig. 26): A66, A68, A74 og A99. Bredde: 57-80 cm. Dybde: 21-43 cm. I snit er stolperne kasseformede/afrundede bunde og alle med stolpespor. Fylden er i nuancerne gråbrunt, gråt, grågult og selve nedgravningsfyldet er iblandet undergrundsmateriale. Der ses trækulsnister især i stolpesporene, og i en enkelt ses også rødbrændte lernister.

Figur 26: De to tagbærende stolper fra det østligste stolpepar, A66 (til venstre) og A68 (til højre).

Indgange: Muligt en indgang bevaret mod nord, A76 og A78. Stolpehullernes bredde: 34-38 cm og dybde: 8 cm. Fylden bestod af lyst gråbrunt sandet ler med undergrundsninger og var klart afgrænset mod undergrund.

Indgangsbredde: 1,18 cm

Skråstolper: Umiddelbart ingen.

Vægstolper: Mulige vægstolper: A35, A42, A45, A49, A62, A63, A69, A80, A95, A124. Stolpehullerne er mellem 26 og 39 cm brede, og mellem 1 og 14 cm dybe. Fylden består primært af lyst sandet ler i gråbrune nuance, og svinger mellem klart og diffust afgrænset mod omgivende undergrund.

Grube: A58 er en mindre, let oval grube med en diameter på 45 cm. Nedgravningen var 18 cm dyb med omtrent flad bund med afrundede hjørner. I felten var der mistanke om, at der kunne være tale om en brandgrav, og al jorden blev taget fra til flotering. Der kunne registreres to lag fyld i anlægget: 1: Mørkt gråbrunt sandet ler med en masse trækulsnister, lidt gule undergrundsninger, lidt sten (kogesten?). Desuden små nister af hvidbrændt knogle og en del keramik. 2: Gråbrunt sandet ler med lidt trækulsnister og en del gule undergrundsninger/pletter. Ret tydeligt afgrænset.

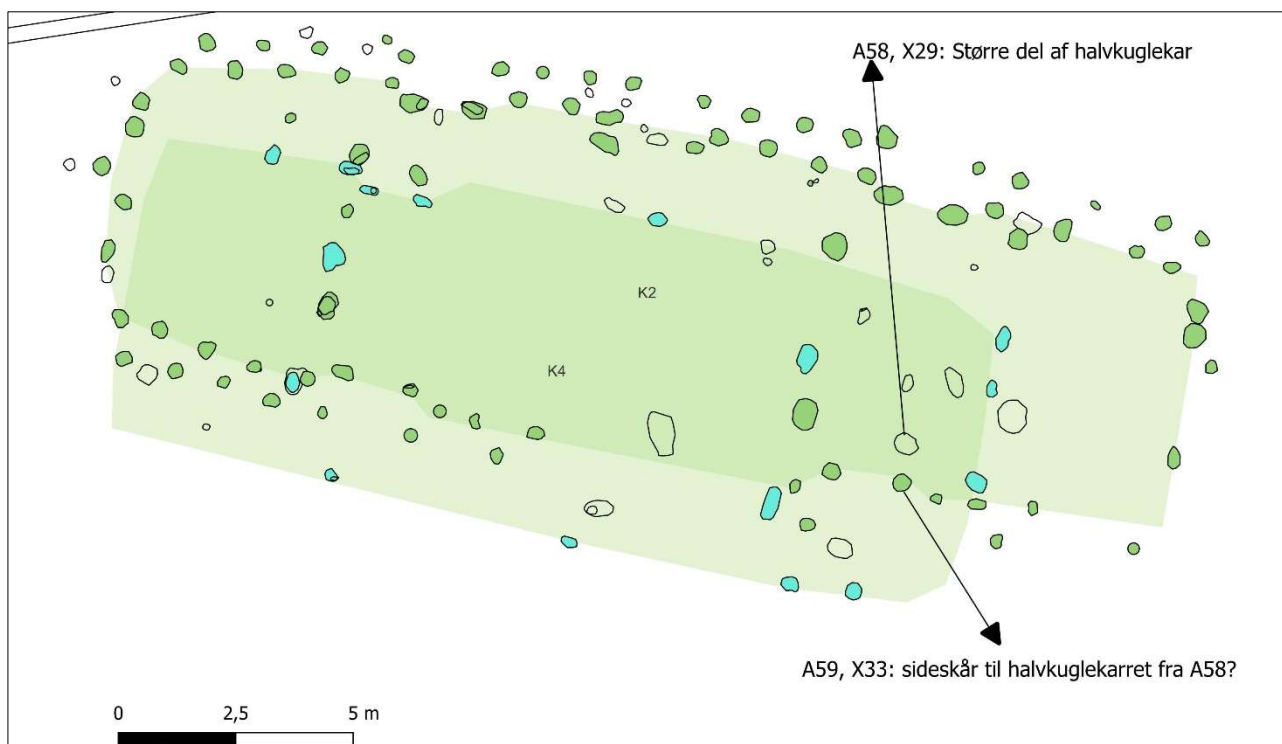
Der er sendt en ganske lille portion hvidbrændte knogler til analyse. I anlægget lå også større dele af et halvkuglekar.

Følgende fund er registreret fra A58: Jordprøver: X5, X7, X8, X9. Keramik (dele af et halvkuglekar): X29. Brændte knogler: X30. Trækul: X31. Flint: X32. I jordprøverne blev der fundet enkelte korn, hvoraf noget er bestemt som avnklædt byg. Dertil bleg/fersken pileurt og mineralsk slagge.

Der er foretaget to AMS-dateringer på korn fra gruben:

AAR35194 (Byg): 1114+-24, 889AD (95.4%) 993AD

AAR35196 (Korn): 1138+-25, 876AD (87.2%) 992AD

Figur 27: Digitaliseret plan med markering af de to fund af halvkuglekar.

Stratigrafi: ældre end K2 (ses ved den sydvestlige tagbærende, A99, der overlejres af en vægstolpe fra K2) - se foto og videre beskrivelse under K2. Hvis A58 hører til K4 (umiddelbart mest sandsynligt grundet dens placering), og hvis X33 tilhører halvkuglekarret fra A58, giver det mening at huset er ældre end K2 (se ovenstående kort).

Fund: Jordprøver: X1, X4, X18. Keramik: X26 (sideskår – jernalder-vikingetid), X34 (del af hank – oldtid).

Kursorisk analyse af makrofossiler:

Xnr	Anr	Korn	Frø	Træ	Bemærkninger
X1	A74	0	<30	XX*	Persicaria lapathifolia/maculosa, *1-2 mulige daterbare stykker + en del mineralsk slagge
X4 (1)	A68	0	<5	XX*	Chenopodium sp., *1 muligt daterbart stykke + mineralsk slagge
X4 (2)	A68	0	0	XX*	*1 muligt daterbart stykke + mineralsk slagge
X18	A99	<5	<100	XXX	Havre (6,4 mg.), Persicaria lapathifolia/maculosa, Poaceae, Chenopodium sp., Fallopia convolvulus + rod + mineralsk slagge

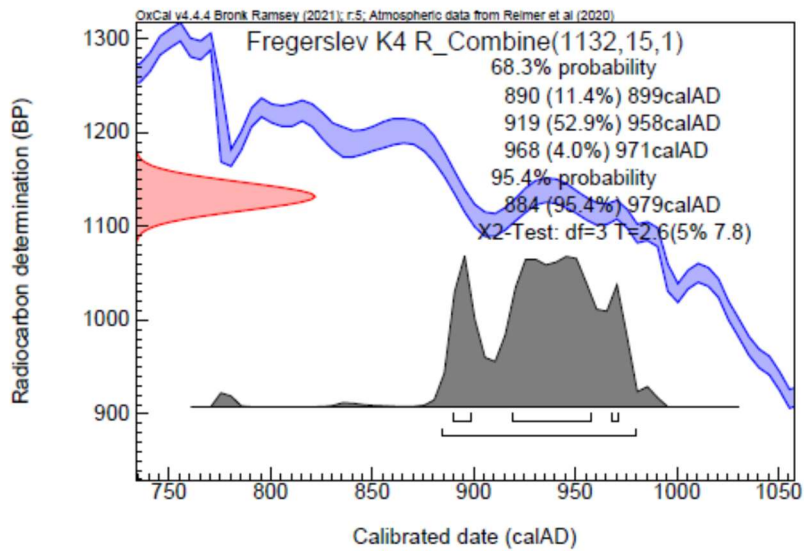
Datering: Der er udtaget fire prøver til AMS-datering:

AAR 35191 (El/hassel, ældre gren, 4 årringe, ingen bark): 1096+-27, 891AD (92.4%) 995AD

AAR 35203 (Havre): 1143±30, 828AD (89.5%) 991AD

AAR 35204 (Havre): 1140±32, 828AD (90.0%) 992AD

AAR 35205 (Havre): 1153±26, 825AD (86.4%) 978AD

Ud fra AMS-dateringerne dateres huset ret sikkert til perioden ca. 880-980 e.Kr. Den typologiske datering peger til gengæld mere på anden halvdel af det 10. årh.